

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АРЕШТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

CONCEPT OF ADMINISTRATIVE ARREST AND FEATURES OF ITS APPLICATION

Мкртчян Р.С., к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри правових дисциплін

*Херсонський інститут Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Стаднік М.О., викладач кафедри права та правоохоронної діяльності

*Одеський інститут Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Євменчук В.В., аспірант

*Навчально-науковий інститут права імені князя Володимира Великого
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Стаття присвячена науковому дослідженню поняття адміністративного арешту і порядку його застосування. Встановлено, що адміністративне стягнення можна визначити як міру відповідальності, що є правовим наслідком скоєного адміністративного проступку і полягає у застосуванні примусу уповноваженими державними органами, від імені держави до осіб, винних у скоєнні адміністративного правопорушення. Застосування адміністративного стягнення до особи означає, що особа винна у скоєнні адміністративного проступку і має зазнати певних втрат морального, майнового або фізичного характеру. Одним із втрат фізичного характеру і виступає адміністративний арешт. Визначено, що адміністративний арешт – це найсуворіший вид адміністративного стягнення, що полягає у триманні особи визначеної винною судом у вчиненні адміністративного проступку в умовах ізоляції від суспільства у спеціально визначених місцях (ізоляторах тимчасового тримання) на строк до 15 діб. Визначено, що адміністративний арешт як вид стягнення характеризується такими ознаками: є найсуворішим видом стягнення; застосовується на строк до 15 діб; полягає у тримання особи в ізоляції від суспільства; застосовується як вид стягнення виключно судом; утримання осіб здійснюється в ізоляторах тимчасового тримання (ІТТ); адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до осіб з інвалідністю першої і другої груп. Встановлено, що ізолятори тимчасового тримання це структурні підрозділи територіальних органів поліції, які призначені для тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також засуджених до позбавлення волі. Порядок застосування і відбуття адміністративного арешту як виду стягнення врегульовано Наказом МВС України від 25.09.2023 № 777 «Про організацію діяльності ізоляторів тимчасового тримання Національної поліції України». Даний підзаконний нормативно-правовий акт містить інструкції в яких максимально врегульовано особливості провадження щодо виконання постанов про накладення такого стягнення як адміністративний арешт.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративний арешт, ізолятор тимчасового тримання, наказ, стягнення, проступок, особа піддана арешту.

The article is devoted to a scientific study of the concept and procedure for applying administrative punishment in the form of administrative arrest. It is established that administrative punishment can be defined as a measure of responsibility, which is a legal consequence of a committed administrative offense and consists in the application of coercion by authorized state bodies, on behalf of the state, to persons guilty of committing an administrative offense. The application of administrative punishment to a person means that the person is guilty of committing an administrative offense and must suffer certain losses of a moral, property or physical nature. One of the losses of a physical nature is administrative arrest. It is determined that administrative arrest is the most severe type of administrative punishment, which consists in keeping a person found guilty by a court of committing an administrative offense in isolation from society in specially designated places (temporary detention centers) for a period of up to 15 days. It has been determined that administrative arrest as a type of punishment is characterized by the following features: it is the most severe type of punishment; it is applied for a period of up to 15 days; it consists in keeping a person in isolation from society; it is applied as a type of punishment exclusively by the court; persons are detained in temporary detention centers (TDC); administrative arrest cannot be applied to pregnant women, women with children under the age of twelve, to persons who have not reached the age of eighteen, to persons with disabilities of the first and second groups. It has been established that temporary detention centers are structural units of territorial police bodies intended for the temporary detention of persons detained for committing criminal or administrative offenses, persons in respect of whom detention has been applied as a preventive measure, persons subjected to administrative arrest, as well as those sentenced to imprisonment. The procedure for applying and serving administrative arrest as a type of penalty is regulated by the Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated September 25, 2023 No. 777 "On the organization of the activities of temporary detention centers of the National Police of Ukraine". This subordinate regulatory legal act contains instructions that maximally regulate the features of the proceedings regarding the execution of resolutions on the imposition of such a penalty as administrative arrest.

Key words: administrative liability, administrative arrest, temporary detention center, order, fine, misdemeanor, person subject to arrest.

Вступ. Перед кожною державою стоїть завдання забезпечувати правопорядок використовуючи при цьому різні засоби серед яких провідне місце займає юридична відповідальність. Серед видів юридичної відповідальності адміністративна посідає одне з основних місць оскільки найбільша кількість вчинених правопорушень це саме адміністративні. Заходи адміністративної відповідальності виступають особливим видом заходів адміністративного примусу, які є реакцією на вчинений адмі-

ністративний проступок. Головною метою застосування адміністративного стягнення є виховання правопорушника, а саме – формування в нього звички дотримуватись норм і правил. В системі адміністративних стягнень найсуворішим видом стягнення виступає адміністративний арешт, що застосовується тільки судом, що свідчить про його особливість. Під час застосування такого виду адміністративного стягнення слід виходити з того, що даний вид стягнення стосується волі особи, яка певним чином

обмежується в результаті застосування адміністративної відповідальності. Зрозумілим є те, що застосування такого суворого стягнення відповідає в першу чергу самому адміністративному проступку, який вчиняється особою. Тому, на нашу думку такий вид стягнення вимагає окремого аналізу і дослідження.

Метою статті є визначення на основі аналізу чинного законодавства та поглядів вчених особливостей адміністративного арешту як виду адміністративного стягнення та порядку його застосування.

Ступінь дослідження проблеми. Дослідженням інституту адміністративної відповідальності і адміністративних стягнень в тому числі й адміністративному арешту присвячені праці таких вчених як Ю.П. Битяк, А.Т. Комзюк, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, Д.М. Лук'янець, О.І. Остапенко, М.М. Тищенко, В.О. Шамрай та інші.

Виклад основного матеріалу. Адміністративний арешт як вид адміністративного стягнення передбачений статтею 32 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) [1]. Для з'ясування поняття адміністративний арешт слід визначити, що собою являє поняття адміністративна відповідальність і адміністративне стягнення.

На думку Т.О. Коломоєць адміністративна відповідальність – це різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку [2, с. 134].

Щодо адміністративного стягнення, то це, на думку С.Т. Гончарук, матеріальний вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок і повинна відповісти за свій протиправний вчинок та понести за це відповідне покарання у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного впливу [3, с. 99].

Слід погодитись з І.П. Голосніченко, що адміністративні стягнення – це правовий наслідок скоєного адміністративного правопорушення, що є відповідним заходом державного примусу, своєрідним втручанням у сферу правових благ та майнових інтересів винного, адекватним абстрактній оцінці цього діяння законодавцем [4, с. 121].

Відповідно до ст. 23 КУпАП адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [1].

Визначення, що міститься в КУпАП більш розкриває мету стягнення, і при цьому не дає визначення цього поняття.

На нашу думку, адміністративне стягнення можна визначити як міру відповідальності, що є правовим наслідком скоєного адміністративного проступку і полягає у застосуванні примусу уповноваженими державними органами, від імені держави до осіб, винних у скоєнні адміністративного правопорушення. Застосування адміністративного стягнення до особи означає, що особа винна у скоєнні адміністративного проступку і має зазнати певних втрат морального, майнового або фізичного характеру. Одним із втрат фізичного характеру і виступає адміністративний арешт.

Відповідно до ст. 23 КУпАП, адміністративний арешт це найсуворіший вид адміністративного стягнення, що застосовується лише у виняткових випадках за окремі

види адміністративних правопорушень на строк до 15 діб і полягає у триманні правопорушника в умовах ізоляції від суспільства [1].

Даний захід відповідальності встановлено за адміністративні правопорушення, що за ступенем громадської безпеки наближається до кримінальних правопорушень. Він є найбільш суворим з усіх видів адміністративних стягнень. Тому арешт застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних проступків. Це підтверджується ще й тим, що адміністративний арешт міститься в альтернативних санкціях.

Підтвердженням того, що це особливий вид стягнення є Рішення Великої палати Конституційного Суду України від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018, де зазначено, що застосування адміністративного арешту пов'язане з тимчасовим обмеженням низки конституційних прав і свобод людини і громадянина, зокрема гарантованого частиною першою статті 29 Основного Закону України права на свободу та особисту недоторканність. Оцінюючи за вказаними критеріями встановлене опосередкованими положеннями КУпАП обмеження конституційних прав на судовий захист та апеляційний перегляд справ про адміністративні правопорушення, за які призначено адміністративний арешт, Конституційний Суд України виходить з того, що цей вид адміністративного стягнення за суворістю подібний до встановленого статтею 60 Кримінального кодексу України покарання у виді арешту. Кожна з цих мір відповідальності пов'язана з тимчасовим обмеженням права на свободу та особисту недоторканність [5].

На відміну від інших стягнень, які можуть бути накладені різними уповноваженими на те органами і посадовими особами, адміністративний арешт призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) [1].

Крім того ч. 2 ст. 32 визначає, що адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до осіб з інвалідністю першої і другої груп [1].

Як зазначалося вище КУпАП не містить визначення в чому саме полягає адміністративний арешт тому слід більш широко розкрити це поняття через з'ясування порядку застосування такого виду стягнення. Тобто, провадження по виконанню такого стягнення як адміністративний арешт.

Відповідно до статті 327 КУпАП, осіб, підданих адміністративному арешту, тримають під вартою в місцях, що їх визначають органи внутрішніх справ. При виконанні постанови про застосування адміністративного арешту арештовані піддаються особистому оглядові. Строк адміністративного затримання зараховується до строку адміністративного арешту.

Відбування адміністративного арешту провадиться за правилами, встановленими законами України.

Відповідно до статті 328 КУпАП, особи, піддані адміністративному арешту за правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 173, 173-2, частиною третьою статті 178, статтею 185, частиною другою статті 185-1 і частиною першою статті 185-3 КУпАП, використовуються на фізичних роботах [1].

Режим тримання осіб, підданих адміністративному арешту визначається Наказом МВС України від 25.09.2023 № 777 «Про організацію діяльності ізоляторів тимчасового тримання Національної поліції України» (далі Наказ № 777) [6].

Наказом № 777 затверджено Інструкцію із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України; Інструкцію про порядок використання систем

відеоспостереження в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України; Правила внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України. Дослідивши дані інструкції слід зазначити наступне.

Особи піддані адміністративному арешту відбувають його в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України (далі – ІТТ).

ІТТ – структурні підрозділи територіальних органів поліції, які призначені для тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також засуджених до позбавлення волі [6].

Стає зрозумілим, що якщо такі особи перебувають у ІТТ, то на них поширюється певний режим, що визначений в Наказі №777 як режим тримання, а саме порядок і умови тримання осіб в ІТТ, нагляд за ними з метою забезпечення тримання під вартою, адміністративного арешту, запобігання можливому переховуванню осіб від органів досудового розслідування та суду, перешкоджанню кримінальному та адміністративному провадженню або зайняттю злочинною діяльністю, а також забезпечення виконання вироку та видачі особи (екстрадиції) або її транзитного перевезення.

Відповідно до Наказу № 777 особа, щодо якої застосовано адміністративний арешт називається утримувана особа.

Поміщення до ІТТ доставлених осіб здійснюється цілодобово.

Документом, на підставі яких особи, піддані адміністративному арешту, поміщаються до ІТТ, є рішення районного, районного в місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного арешту, що набрало законної сили.

Посадові особи, які доставили до ІТТ осіб, зобов'язані пред'явити старшому наряду документи, що є підставою для утримання в ІТТ осіб та для формування особової справи. Щодо осіб, які піддані адміністративному арешту це рішення районного, районного в місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного арешту, що набрало законної сили, протокол (копія протоколу) про адміністративне затримання, висновок спеціаліста, документ, що посвідчує особу, або його завірена копія, завірена копія повідомлення Міністерства закордонних справ України про затримання, взяття під варту іноземця та анкети особи.

Так як з Наказу № 777 зрозуміло, що в ІТТ утримуються не тільки особи, які піддані адміністративному арешту, а ще й особи які можливо вчинили кримінальне правопорушення і до них вирішується питання про застосування запобіжного заходу, то тримати таких осіб разом це є вкрай небезпечним. Саме тому в Наказі № 777 встановлено вимоги щодо тримання осіб.

Тобто, утримувані особи розміщуються в камерах з додержанням таких вимог роздільного тримання:

1) особи, затримані за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, – окремо від інших осіб;

2) особи, затримані з метою приводу, – окремо від інших осіб;

3) особи, до яких застосовано запобіжний захід у вигляді взяття під варту, тримаються відповідно до вимог статті 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення», але окремо від інших осіб;

4) особи, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі, – окремо від осіб, які не перебували в місцях позбавлення волі;

5) засуджені особи – окремо від інших осіб;

6) засуджені до довічного позбавлення волі – окремо від інших осіб;

7) особи, піддані адміністративному арешту, та адміністративно затримані тримаються разом, але окремо від інших осіб;

8) чоловіки – окремо від жінок;

9) неповнолітні особи – окремо від повнолітніх;

10) особи з підозрою або підтвердженими інфекційними хворобами, які передаються від людини до людини та схильні до масового поширення, незалежно від шляхів інфікування – окремо один від одного та від інших осіб;

10) особи з підозрою або підтвердженими інфекційними хворобами, які передаються від людини до людини та схильні до масового поширення, незалежно від шляхів інфікування – окремо один від одного та від інших осіб;

11) особи, які є співучасниками кримінального правопорушення в тому самому провадженні, – окремо один від одного;

12) особи, які є співробітниками або проходили службу (працювали) в Національній поліції України, Державній прикордонній службі України, Національній гвардії України, Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України, органах внутрішніх справ, служби безпеки, прокуратури, юстиції, Державному бюро розслідувань, Національному антикорупційному бюро України, Бюро економічної безпеки України, Державній кримінально-виконавчій службі України, розвідувальних органах України та в суді, – окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

13) іноземні громадяни і особи без громадянства – окремо від інших осіб;

14) засуджені, які прибули з виховних та виправних колоній для участі в розгляді справи в касаційній інстанції або для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, або для участі в розгляді справи як свідок, потерпілий, цивільний позивач, – окремо від інших осіб та ін. [6].

Це на нашу думку є одним із важливих аспектів перебування осіб підданих адміністративному арешту під час перебування в ІТТ. Крім того, дане питання стосується не тільки перебування окремо від інших в камерах, а ще й під час проведення прогулянок, санітарної обробки.

Крім того, в структурі ІТТ є особа, відповідальна за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, утримуваних в ІТТ, – інспектор (старший інспектор) дотримання прав людини, який діє відповідно до своїх функціональних обов'язків, а також, здійснює формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records», інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України». Це робить з метою контролю дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Слід зазначити, що Наказ № 777 суттєво змінив питання правового регулювання застосування адміністративного арешту як виду стягнення і він на нашу думку виступає прикладом належного правового регулювання. Тобто і органи уповноважені на виконання постанов про застосування адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту і особа яка йому піддана забезпечена чітко врегульованими нормами з метою ефективного і дієвого механізму правового регулювання таких відносин адміністративної відповідальності.

Хоча М. Самбор зазначає неприпустимим регулювання порядку виконання такого адміністративного стягнення (до того найгорсткішого) як адміністративний арешт відомчим нормативно-правовим актом – наказом МВС України. Порядок виконання адміністративних стягнень, у тому числі й адміністративного арешту, має знайти себе у нормах виключно законодавчих, прийнятих Верховною Радою України, що підкреслюватиме їх значимість, вказуватиме на те, що держава дійсно опікується питаннями гарантування, охорони та захисту прав, свобод та інтересів людини

і громадянина, адже останні становлять найвищу соціальну цінність [7, с. 53].

Але, на нашу думку не важливо чи це закон чи підзаконний нормативно-правовий акт, головне ефективність правового регулювання і досягнення його мети.

Висновки. Таким чином, адміністративний арешт – це найсуворіший вид адміністративного стягнення, що полягає у триманні особи визнаної винною судом у вчиненні адміністративного проступку в умовах ізоляції від суспільства у спеціально визначених місцях (ізоляторах тимчасового тримання) на строк до 15 діб.

Адміністративний арешт як вид стягнення характеризується такими ознаками:

- є найсуворішим видом стягнення;
- застосовується на строк до 15 діб;
- полягає у тримання особи в ізоляції від суспільства;
- застосовується як вид стягнення виключно судом;
- утримання осіб здійснюється в ізоляторах тимчасового тримання (ІТТ);

– адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до осіб з інвалідністю першої і другої груп.

Порядок застосування і відбуття адміністративного арешту як виду стягнення врегульовано Наказом МВС України від 25.09.2023 № 777 «Про організацію діяльності ізоляторів тимчасового тримання Національної поліції України». Даний підзаконний нормативно-правовий акт містить інструкції в яких максимально врегульовано особливості провадження щодо виконання постанов про накладення такого стягнення як адміністративний арешт.

Але, це не означає, що даний вид адміністративного стягнення не потребує дослідження в подальшому. Оскільки Наказ № 777 є відносно новим підзаконним нормативно-правовим актом, то можливо на практиці виникнуть нові аспекти, які ви кличуть увагу вчених у дослідженні і розробці нових пропозицій і способів вдосконалення даного інституту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-Х від 07.12.1984. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 15.12.2024).
2. Адміністративне право України : Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. Коломоєць Т.О. Київ : Істина, 2021. 457 с.
3. Гончарук С.Т. Адміністративне право України: навч. посібник / Київ : Аванпост-прим, 2022. 240 с.
4. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : Підручник / Голосніченко І.П., Шакун В.І., Кириченко І.П.; за ред. І.П.Голосніченка, Я.Ю.Кондратьєва. Київ: КМУЦА, 2019. 180 с.
5. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-18#Text> (дата звернення: 17.12.2024).
6. Про організацію діяльності ізоляторів тимчасового тримання Національної поліції України МВС України: Наказ МВС від 25.09.2023 № 777. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2034-23#Text> (дата звернення: 19.12.2024).
7. Самбор М. Адміністративний арешт: порядок застосування даного виду стягнення та повноваження окремих органів і посадових осіб щодо внесення клопотань про застосування (заміну) на даний вид стягнення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 90. С. 49–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_90_17 (дата звернення: 21.12.2024).